

DREPTUL DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ

Antonina SECUREANU

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *Proprietatea intelectuală este un pilon al progresului pe zi ce trece, o formă a dezvoltării economice și o modalitate de valorizare a creativității umane. Protecția acestui tip de activ economic devine din ce în ce mai indispensabilă ca post factum al majorării posibilităților de a o prelua pe nedrept. Totodată valoarea unei proprietăți intelectuale rămâne una din nuanțele principale propuse studiului întru analizarea posibilităților și modului cât mai obiectiv de acțiune a unui evaluator. De asemenea nu altceva decât valoarea stabilește poziția unui obiect al PI în societate și mediul economic. În acest articol autorul a examinat metodologia aplicată în evaluarea obiectelor drepturilor de proprietate intelectuală, legile care reglementează activitatea dată, rolul proprietății intelectuale în economia și dezvoltarea unei țări precum și încălcarea acestor drepturi.*

Cuvinte cheie: *proprietate intelectuală, drept exclusiv, drept de proprietate, valoare.*

Introducere

Prin dreptul de proprietate intelectuală se înțelege ansamblul normelor juridice care reglementează raporturile privind protecția creației intelectuale în domeniul industrial, științific, literar și artistic, precum și semnele distinctive ale activității de comerț.[1] Acest drept a apărut în urma dorinței oamenilor de a-și proteja într-un mod oarecare proprietatea sa intelectuală. Aceste drepturi sunt protejate prin lege și oferă proprietarilor protecție deplină asupra proprietății sale. Un aspect pozitiv al acestor drepturi consta în dreptul titularului de a fi singura persoană care are dreptul să exploateze obiectul dreptului său de proprietate intelectuală. Dreptul de folosință se utilizează doar de proprietar strict și nemijlocit. Totodată, aceste drepturi privite din alt punct de vedere, au și un aspect negativ cum ar fi dreptul titularului de a interzice altor persoane dreptul de a folosi sub orice formă bunul din proprietatea sa, fără acordul său.

1. Importanța proprietății intelectuale

Importanța proprietății intelectuale, la fel ca și necesitatea ei de a fi evaluată a fost recunoscută pentru prima dată de Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale din 1883 și de Convenția de la Berna pentru protecția lucrărilor artistice și literare din 1886. [5] Există mai multe motive care face foarte importantă necesitatea de protejare și evaluare a proprietății intelectuale. Unul dintre aceste motive este faptul că progresul și dezvoltarea umanității depinde de creativitatea ei în mai multe domenii, în special cel tehnic și cultural. În al doilea rând, protecția juridică a creațiilor noi sporesc investițiile, și duc spre realizarea altor inovații. În al treilea rând, evaluarea și protecția acestui tip de proprietate stimulează creșterea economică, noi ramuri de activitate, totodată duce și la îmbunătățirea calității vieții.[4]

Proprietatea intelectuală joacă un rol foarte important în economia națională, chiar și în contextul unei crize economice majore, domeniul proprietății intelectuale nu va avea de suferit, rămânând în continuare un domeniu care va continua să aducă venituri enorme, deoarece este singurul care gestionează și permite folosirea anumitor tipuri de servicii, mecanisme, produse, în toate domeniile economiei.

2. „Furtul” proprietății intelectuale

Furtul PI amenință securitatea noastră economică. Se estimează că furtul PI costă companiile din SUA 250 miliarde de dolari anual. Un studiu realizat de Institutul pentru Politici de Inovare din 2017 arată că furtul de drepturi de autor costă economia S.U.A. în valoare de 58 de miliarde de dolari pierdute și 2,6 miliarde dolari în totalul veniturilor fiscale pierdute.[10]

Furtul de date din domeniu afectează lucrătorii din SUA. Se estimează că 750 000 de locuri de muncă din S.U.A. s-au pierdut datorită acestei probleme în creștere, inclusiv a numeroaselor posturi de producție cu plată înaltă. Întreprinderile mici sunt în mod deosebit expuse riscului, deoarece adesea nu au capacitatea și resursele necesare pentru a-și proteja mărcile comerciale sau drepturile de autor. Eastman Machine Company, afacerea mică de familie din New York, care produce mașini de tăiat manual și automat, a avut o linie de produse contrafăcută de un producător chinez. Ca rezultat, produsul legitim al companiei Eastman a fost aproape complet eliminat din cea mai mare piață mondială de mașini de debitat. În vreme ce produsul contrafăcut a înflorit, Eastman a trebuit să-i concedieze aproape două treimi din forța de muncă.[10]

Astfel de situații se întâlnesc tot mai des proprietarii de mici afaceri recent apărute pe piață, care nu au posibilitate și resurse necesare ca să își poată proteja proprietatea intelectuală. Astfel deseori ei sunt nevoiți să se retragă de pe piață, iar în locul produselor lor să apară altele contrafăcute, de o calitate inferioară.

Cu o situație parțial similară s-a confruntat compania de patiserie „Krasnii Octeabri” care deține dreptul exclusiv asupra ciocolatei cu denumirea „Аленка”. Dreptul său de autor a fost încălcat de către compania „Славянка” care producea la rândul ei confecții de patiserie sub denumirea „Алина” sub același ambalaj, gamă de culori și imagine precum compania sus menționată. În urma proceselor de judecată s-a ajuns la un consens că compania „Славянка” va schimba ambalajul și va achita 15 mln ruble rusești compensație.

Unul dintre cele mai șocante exemple de încălcare a mărcii internaționale, este cea a unui restaurant sud-coreean specializat în prepararea bucatelor din pui, care a pierdut o bătălie cu vestitul designer și creator vestimentar Louis Vuitton. În urma acestui incident judecata a decis în favoarea designerului după ce a stabilit că numele restaurantului Louis Vuitton Dak era prea asemănător cu denumirea brandului Louis Vuitton. Pe lângă încălcarea denumirii, sigla și ambalajul produselor folosite de restaurant reflectau în deaproape imaginile iconice ale designerului.

Restaurantul a fost în cele din urmă lovit cu încă 14,5 milioane de dolari amendă pentru neconformitate, după ce și-a schimbat numele imediat după prima decizie luată de judecată în LOUISVUI TONDAK.[11]

Totuși nu de fiecare dată încălcarea dreptului de proprietate duce spre nemulțumiri și pagube mari, cum sa întâmplat și în cazul scriitorului american Patrick Wensink, care a publicat o carte a cărei copertă a fost elaborată sub marca comercială a vestitului brand de whisky Jack Daniels. În urma publicării compania de whisky a trimis o scrisoare autorului prin care îi interzice să folosească această marcă și să înceteze vânzarea cărții. Autorul însă nu a făcut acest lucru, ba mai mult a postat public scrisoarea și coperta cărții. În cele din urmă pozele date au devenit virale pe internet, făcând-l popular pe autor și tot odată făcând publicitate brandului Jack Daniels. În urma acestei publicități vânzarile companiei Jack Daniels au crescut, aducându-i venituri de câteva milioane.[10]

3. Metodologia de evaluare a proprietății intelectuale

Literatura privind procesul de evaluare a proprietății intelectuale conform Standardelor Internaționale este destul de largă, la determinarea valorii proprietății intelectuale, în mod tradițional se utilizează trei metode: metoda analizei comparative a vânzărilor, metoda costului și metoda venitului.

Scopul evaluării va determina de obicei premisa adecvată a valorii. În cele mai multe situații comerciale, valoarea de piață este o premisă adecvată. Standardele internaționale de evaluare definesc valoarea de piață ca: suma estimată pe care o proprietate ar trebui să o schimbe la data evaluării între un cumpărător dispus și un vânzător doritor într-o tranzacție de lungă durată, după un marketing adecvat, în care părțile au acționat fiecare în cunoștință de cauză, prudent și fără constrângere.[6]

Metoda costului susține că există o legătură între costurile suportate în procesul de dezvoltare a PI și valoarea finală a acestuia, cuantifică suma care este necesară pentru înlocuirea PI și a chifurilor pe care le-a făcut pe baza principiilor de substituție și a echilibrului prețurilor. Metoda costului de regulă calculează toate cheltuielile suportate pentru obținerea PI (taxe, servicii juridice, resurse umane) și le fixează într-o anumită dată pentru a se ține cont de inflația ulterioară.[7]

Metoda comparațiilor directe a vânzărilor Această abordare stabilește valoare în comparație cu vânzările recente de active comparabile. Informațiile privind vânzările independente de brevete și mărci comerciale sunt uneori disponibile; cu toate acestea, PI este mai frecvent vândut ca parte a unei combinații de întreprinderi. Natura unică a PI înseamnă că, chiar dacă sunt disponibile prețuri de vânzare pentru o PI comparabilă, sunt necesare ajustări pentru diferențele în utilitatea activului și pentru factori precum condițiile de piață relative la momentul vânzării și durata de viață economică rămasă.

Metoda veniturilor aceasta este probabil cea mai răspândită abordare de evaluare a PI. Se bazează pe ipoteza că valoarea unei bucăți de PI astăzi rezultă din beneficiile financiare care pot fi generate și estimate în viitor pentru orice perioadă de viață utilă așteptată, pe care o poate conține PI.[7]

În Republica Moldova evaluarea proprietății intelectuale este reglementată de Hotărâre de Guvern Nr. 783 din 30. 06. 2003 cu privire la evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală. În aceasta Hotărâre de Guvern sunt descrise cele trei metode prin care are loc evaluarea PI.[2]

1. Abordarea din punctul de vedere al cheltuielilor (conform cheltuielilor efective) reprezintă calculul inițial al valorii obiectelor de proprietate intelectuală, efectuat, de regulă, de către agenții economici și care constituie valoarea minimă a acestor obiecte.

2. Abordarea din punctul de vedere al pieței (conform analizei comparative a vânzărilor), în cadrul căreia valoarea poate fi determinată prin analiza comparativă a vânzărilor obiectelor comparabile sau prin evaluarea

de către experți. Calcularea valorii se bazează pe similitudinea obiectului evaluat cu un obiect analog, presupune existența unei piețe funcționale a obiectelor de proprietate intelectuală și se realizează prin analiza comparativă a unor parametri tehnico-economici concreți. Datele referitoare la tranzacțiile cu obiecte de proprietate intelectuală analoge se compară cu cele evaluate.

3. Abordarea din punctul de vedere al venitului (conform profitului), care sintetizează metodologia tuturor abordărilor de calculare a valorii obiectelor de proprietate intelectuală, ia în considerare atât cheltuielile efective, cât și tipurile de venituri, canalele de încasări financiare, prognoza dezvoltării ramurii, a capacităților de producție și a conjuncturii pieței concrete, prevede prognozarea veniturilor, raportarea lor la valoarea curentă.[2]

Totodată în Republica Moldova, începînd cu anul 1992 activează Agenția de Stat pentru Protecția Proprietății Intellectuale (AGEPI), care are drept scop protecția proprietății intelectuale, înregistrarea obiectelor de proprietate intelectuală și brevetarea acestora. Pe lângă această agenție în Republica Moldova există un set de Legi, Regulamente și Hotărîri de Guvern care au la fel rolul de protecție a proprietății intelectuale, este expusă metodologia de înregistrare și brevetare.

Legile speciale privind protecția proprietății intelectuale în Republica Moldova sunt:

- Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe Nr 139 din 02.07.2010;
- Legea privind protecția topografiilor circuitelor integrate Nr 655 din 29.10.1999;
- Legea privind protecția desenelor și modelelor industriale Nr 161 din 12.07.2007;
- Legea cu privire la protecția mărcilor Nr 38 din 29.02.2008;
- Legea privind protecția soiurilor de plante Nr 39 din 29.02.2008;
- Legea privind protecția invențiilor Nr 50 din 07.03.2008;
- Legea privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origini și specialităților garantate nr 66 din 27.03.2008.[3]

Rigoritatea unei evaluări a PI este în mare măsură dependentă de calitatea ipotezelor. Un raport de evaluare formal va include o cantitate semnificativă de analiză pentru a susține fiecare presupunere și va indica în mod clar toate sursele de date. Mai puțină rigoare este necesară pentru o evaluare orientativă. Atunci când se folosește metoda comparației vânzărilor, este necesar să se evalueze amploarea similarităților și diferențelor dintre tranzacțiile comparabile în comparație cu subiectul PI. Motivele oricăror ajustări ar trebui articulate și analiza suportului dezvoltată împreună cu sursele de date. Provizioanele cheie în evaluările bazate pe costuri includ orice decizii cu privire la faptul că componentele cercetării și dezvoltării istorice sunt relevante pentru înlocuirea activului, ajustările inflaționiste și dispozițiile învechite.[8]

Drepturile de proprietate intelectuală sunt un subset de active necorporale, care la rândul lor reprezintă o subsecțiune a bazei totale a activelor unei întreprinderi. Drepturile de proprietate intelectuală reprezintă un subset de active necorporale. Termenul "capital intelectual" este folosit în general într-un context mai larg, referindu-se la toate resursele nemonetare și non-fizice care contribuie la crearea de valoare. Acestea vor include elemente precum capitalul uman care nu corespunde definiției contabile a unui activ necorporal.[8]

Tabelul 1: Analiza comparativă a celor mai acceptate metode de evaluare

Metoda	Costurilor	Analiza comparativă a vânzărilor	Venitului
Definiția	Evaluarea bazată pe costul necesar pentru reproducerea sau înlocuirea proprietății intelectuale	Evaluare bazată pe prețul proprietății intelectuale de pe piață	Evaluarea bazată pe actualizarea fluxului viitor de numerar
Avantaje	Ușor de calculat dacă sunt disponibile date despre costuri	Este posibil să se calculeze valoarea cea mai rațională dacă datele de piață sunt disponibile	Posibilă capturarea valorii actuale pe baza capacității de generare a profitului
Dezavantaje	Ignorarea potențialului viitor al PI	Lipsa datelor pe piață privind obiectele PI comparabile	Schimbarea erorii din cauza estimării subiective

Sursa: elaborat de autor în baza [9]

Concluzie

Proprietatea intelectuală reprezintă un mare avantaj atât pentru proprietar cât și pentru întreaga economie a țării. După cum este menționat proprietatea intelectuală reprezintă un bun generator de venituri iar din acest considerent evaluarea cât mai obiectiv posibilă rămâne pe umerii specialiștilor, care ar putea analiza din toate punctele de vedere atât beneficiile și eventualele profituri cât și riscurile cele mai probabile. Nu în ultimul rând este importantă protecția drepturilor asupra acestor tipuri de active ce devine tot mai dificilă odată cu progresul tehnologic, ceea ce ar sublinia necesitatea adaptării la noile cerințe impuse de evoluție.

În urma studiului aprofundat a temei abordate în acest articol, se ajunge la următoarele concluzii, în Republica Moldova atât activitatea de evaluare cât și protecția proprietății intelectuale sunt reglementate doar de Legi, Hotărâri de Guvern sau Regulamente, care nu permanent sunt actualizate și aduse la nivelul de dezvoltare a progresului tehnologic. Un minus extrem de mare pentru Republica Moldova este lipsa Standardelor Naționale de evaluare care defavorizează și într-un oarecare mod îngreunează desfășurarea activității de evaluare și protecție a proprietății intelectuale, iar în multe cazuri specialiștii sunt nevoiți să apeleze la Standardele Europene și Internaționale de Evaluare.

Totodată în urma studiului am ajuns la concluzia că în Republica Moldova evaluarea proprietății intelectuale în cele mai dese cazuri se efectuează pentru determinarea cuantumului prejudiciilor create titularului acestor drepturi, în urma încercării de a folosi fără acordul persoanei date a drepturilor de proprietate cât și pentru determinarea valorii de piață a proprietății intelectuale. Nu se poate face evaluarea proprietății intelectuale în scopul de gajare și garantare a împrumutului.

Din punct de vedere economic se poate spune că furtul de proprietate intelectuală a luat amploare în ultimii ani, iar pe piața internațională ajung tot mai multe lucruri contrafăcute și piratate. Acest lucru duce la creșterea costurilor, minimizarea veniturilor și erodarea profitului. Am ajuns la concluzia că furtul de proprietate intelectuală pune în pericol atât sănătatea noastră prin contrafacerea produselor farmaceutice cât și securitatea datelor cu caracter personal, din cauza software-ului piratate.

Bibliografie:

1. Lege Nr 139 din 02. 07. 2010 privind drepturile de autor și drepturile conexe; Disponibil pe < <http://lex.justice.md/md/336156/> >, [Accesat la 26.02.2019];
2. Hotărâre de Guvern Nr 783 din 30.06.2003 cu privire la evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală; Disponibil pe < <http://lex.justice.md/md/296802/> >, [Accesat la 26.02.2019]; Protecția proprietății intelectuale în republica Moldova (AGEPI); Disponibil pe < http://agepi.gov.md/sites/default/files/brosuri/protectia_pi_rom_2016.pdf >, [Accesat la 24.02.2019];
3. Nicolae Slutu. Dreptul Proprietății Intelectuale, notă de curs. Chișinău 2013; Disponibil pe < <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/dreptul-proprietatii-intelectuale/> >, [Accesat la 25.02.2019];
4. Nicoleta-Rodica Dominte. Dreptul Proprietății Intelectuale, suport de curs. Iași 2008; Disponibil pe < <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/dreptul-proprietatii-intelectuale/> >, [Accesat la 27.02.2019];
5. Tim Heberden. Intellectual Property Valuation and Royalty Determination, practice and law. Australia 2011; Disponibil pe < https://brandfinance.com/images/upload/ip_valuation_royalty_rates.pdf >, [Accesat la 28.02.2019];
6. Weston Anson. Basic Valuation Methodologies; Disponibil pe < <http://www.ipinbrief.com/three-approaches-to-value-ip/> >, [Accesat la 28.02.2019];
7. Determining the Value of Your Intellectual Property; Disponibil pe < <https://www.heerlaw.com/determining-value-intellectual-property> >, [Accesat la 28.02.2019];
8. Determining the value of intellectual property assets; Disponibil pe < <https://www.researchgate.net/publication/23551792> > [Accesat la 28.02.2019].
9. Conflicte ce țin de furtul de proprietate intelectuală. Disponibil pe < <https://www.business.com/articles/5-trademark-cases-and-what-you-should-learn-from-them/> >, [Accesat la 04.03.2019].
10. Conflicte ce țin de furtul de proprietate intelectuală Disponibil pe < <https://www.trademarknow.com/blog/9-nasty-trademark-infringement-cases-and-how-to-avoid-them> >, [Accesat la 04.03.2019].